

Znanstveni skup
Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Zagreb, 27. studenoga 2015.

LJUBO BOBAN

**I ISTRAŽIVANJE SUVREMENE
POVIJESTI**

Hrvatski nacionalni odbor za povijesne znanosti, Zagreb
Društvo za hrvatsku povjesnicu, Zagreb
Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet - Odsjek za povijest

LJUBO BOBAN I ISTRAŽIVANJE SUVREMENE POVIJESTI

Program rada i sažetci izlaganja

Filozofski fakultet
Zagreb, 27. XI. 2015.

Pripremni odbor

dr. sc. Damir AGIČIĆ, red. prof. / Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

dr. sc. Željko HOLJEVAC, izv. prof. / Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

dr. sc. Tvrtko JAKOVINA, red. prof. / Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

dr. sc. Branimir JANKOVIĆ/ Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

dr. sc. Marica KARAKAŠ OBRADOV, znan. suradnik / Hrvatski institut za povijest u Zagrebu

dr. sc. Suzana LEČEK, znan. savjetnik / Hrvatski institut za povijest u Zagrebu, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje

dr. sc. Mirjana MATIJEVIĆ SOKOL, red. prof. / Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

dr. sc. Ivica ŠUTE, docent / Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

PROGRAM RADA ZNANSTVENOG SKUPA

Ljubo Boban i istraživanje suvremene povijesti

PETAK, 27. XI. 2015.

Knjižnica Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu
Konferencijska dvorana na II. katu

9.00-9.30

Svečanost otvorenja: prof. dr. **Vlatko Previšić**, dekan Filozofskog fakulteta, prof. dr. **Tvrtko Jakovina**, pročelnik Odsjeka za povijest, prof. dr. **Željko Holjevac**, predsjednik Društva za hrvatsku povjesnicu, prof. dr. **Damir Agičić**, predsjednik Hrvatskog nacionalnog odbora za povijesne znanosti

9.30-9.45

Mira Kolar-Dimitrijević, Moje sjećanje na rad akademika Ljube Bobana

9.45-10.00

Franko Mirošević, Uspomene na Ljubu Bobana

10.00-10.15

Petar Korunić, Sjećanja o prof. Ljubi Bobanu i Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu

10.15-10.30

Berislav Jandrić, Sjećanja iz osobne suradnje s profesorom Bobanom

10.30-10.45

Stanka

10.45-11.00

Damir Agičić, Ljubo Boban i zanat povjesničara

11.00-11.15

Stjepan Matković, Ljubo Boban i Institut za historiju radničkog pokreta

11.15-11.30

Drago Roksandić, Drugi svjetski rat u hrvatskoj povijesti "kratkoga 20. stoljeća" (1918. - 1990/1991.) i koncept „vergangene Zukunft“

11.30-11.45

Branimir Janković, Suvremena hrvatska historiografija kao istraživački problem

11.45-12.00

Hrvoje Klasić, Svjedoci vremena kao historiografski izvor

12.00-12.15

Ivica Šute, *Povjesničar u krupnom planu*. Nastupi Ljube Bobana na televiziji 1990-ih

12.15-12.45

Rasprava

13.00-14.30

Ručak za sudionike

14.30-14.45

Josip Mihaljević, Povjesničarsko razbijanje dogmi u partijskoj državi – slučaj Ljube Bobana 1964.

14.45-15.00

Vladimir Geiger, Marica Karakaš Obradov, Ljudski gubitci u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i žrtve logora Jasenovac u istraživanjima Ljube Bobana

15.00-15.15

Petar Bagarić, Ljubo Boban – stručnjak za hrvatske granice

15.15-15.30

Željko Karaula, Hrvatska seljačka zaštita u historiografskom opusu Ljube Bobana – problemi istraživanja i interpretacije

15.30-16.00

Rasprava

16.00-16.15

Stanka

16.15-16.30

Marijan Buljan, Dalmatinske teme i osobe (s posebnim osvrtom na Split i Splitskane) u djelima Ljube Bobana

16.30-16.45

Tihomir Zovko, Stajališta Ljube Bobana prema Dominiku Mandiću u svjetlu novih dokumenata iz Mandićeve ostavštine

16.45-17.00

Lucija Benyovsky, Neobjavljeni Dnevnik Eugena Kumičića (1.-10. travnja 1941.)

17.00-17.15

Mario Jareb, Bogdan Radica i Hrvatska 1945. godine

17.15-17.45

Rasprava, zaključne napomene i završetak skupa

Znanstveni skup „**Ljubo Boban i istraživanje suvremene povijesti**“ održava se uz financijsku podršku **Zaklade Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti**.

ZNANSTVENI SKUP

Ljubo Boban i istraživanje suvremene povijesti

Odsjek za povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu, Hrvatski nacionalni odbor za povijesne znanosti i Društvo za hrvatsku povjesnicu organizirat će **27. studenoga 2015.** znanstveni skup ***Ljubo Boban i istraživanje suvremene povijesti***.

Skup će se održati u Zagrebu, u prostorima Filozofskog fakulteta na kojem je Ljubo Boban radio od početka šezdesetih godina 20. stoljeća do svoje iznenadne smrti u jesen 1994. godine.

Ljubo Boban (1933-1994), hrvatski povjesničar, bio je profesor Filozofskog fakulteta u Zagrebu i član Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti. Diplomirao je na zagrebačkom fakultetu 1959, a doktorirao 1964. u Institutu društvenih nauka u Beogradu radom *Sporazum Cvetković-Maček*, kasnije objavljenim kao knjiga. Istraživao je hrvatsku i jugoslavensku povijest u međuratnom razdoblju i tijekom Drugoga svjetskog rata, napose djelatnost Hrvatske seljačke stranke i njezina vođe Vladka Mačeka, potom opozicijsku djelatnost Svetozara Pribićevića, izvještaje jugoslavenske vlade u izbjeglištvu i dr. Pružio je važne priloge o uzrocima sloma Jugoslavije 1941, sudjelovao u brojnim polemikama, osobito oko preuveličavanja broja žrtava ustaškog terora, napose u Jasenovcu, a posljednjih godina svoga života intenzivno se bavio problematikom hrvatskih granica. Bio je među osnivačima i prvi direktor Instituta za hrvatsku povijest (danas Zavod za hrvatsku povijest Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu) te je pokrenuo značajnu istraživačku i izdavačku djelatnost te institucije. Od 1975. kao izvanredni, a od 1986. godine kao redoviti član JAZU/HAZU pružio je važan prinos djelatnosti te najviše hrvatske znanstvene institucije.

Namjera je skupa, koji će se održati dva desetljeća nakon smrti profesora Bobana, da se o njegovu životu i djelu progovori još jednom te da ga se iznova promotri i valorizira. Bit će to četvrti u nizu znanstvenih skupova posvećenih hrvatskim povjesničarima 20. stoljeća – nakon skupova o Jaroslavu Šidaku, Josipu Matasoviću i Nadi Klaić.

S druge strane, željeli bismo da se na skupu kritički progovori o temama i iskustvima istraživanja suvremene povijesti, koja su u hrvatskoj historiografiji tek u posljednje vrijeme započela u nešto većoj mjeri, kao i o žanru polemike u historiografiji općenito.

Dakle, skup će sadržavati nekoliko tematskih cjelina:

- sjećanja i osobna iskustva suradnje i rada s profesorom Bobanom
- kritički osvrt na njegovo znanstveno djelo i nastavni rad
- problemi istraživanja suvremene povijesti u hrvatskoj historiografiji
- polemike u historiografiji.

SAŽETCI IZLAGANJA

Damir AGIČIĆ / *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*
dagicic@ffzg.hr

Ljubo Boban i zanat povjesničara

Ljubo Boban uvelike je iskakao iz matrice hrvatskih povjesničara u doba socijalizma, od polovice šezdesetih do sloma sustava na početku devedesetih godina 20. st. Pružio je važan doprinos proučavanju brojnih spornih pitanja suvremene hrvatske i jugoslavenske povijesti, osobito međuraća i razdoblja Drugoga svjetskog rata, te povezi-vao znanstveni rad i nastavni proces na sveučilištu, na diplomskoj, poslijediplomskoj i doktorskoj razini. Objavio je mnoštvo različitih članaka i tekstova – od sitnih priloga do opsežnih rasprava, kao i niz zbirke izvora, ali i brojne tekstove polemičke naravi, recenzije i kritičke osvrte na rezultate drugih povjesničara. Nije se libio oštro reagirati i kritizirati kolege koji su zbog različitih razloga bili odstupili od historiografske struke, od utemeljenosti svojih djela na izvorima i znanstvene kritike izvora. U radu će se prikazati kako je Boban shvaćao historiografiju i „zanat“ povjesničara, napose kako se i sam više puta othrvao pritiscima kojima je iz različitih sfera bio podložan od samoga početka svoje znanstvene karijere.

Petar BAGARIĆ / *doktorand Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu*
pbagaric@inet.hr

Ljubo Boban – stručnjak za hrvatske granice

Izlaganje se temelji na sačuvanim dokumentima iz osobnog fonda akademika Ljube Bobana koji se nalazi u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu kao i njegovim objavljenim djelima. Ostavština omogućuje uvid u Bobanovu djelatnost u godinama osamostaljenja Republike Hrvatske čemu će biti poklonjena posebna pozor-

nost. Na temelju Bobanove korespondencije bit će predstavljena mreža njegovih suradnika koja je pokrivala ne samo različite dijelove Hrvatske, nego je protezanjem i na druge kontinente bila globalnog doseg.

Bit će predstavljene različite vrste materijala koje je Boban prikupljao o hrvatskim granicama počevši od mirovnih sporazuma, zakonskih tekstova, stenografskih bilježaka, statističkog gradiva poput definicija statističkih i popisnih krugova, popisnih rezultata, izbornih rezultata, povijesnih monografija i jezika na kojima su izlazile, stručnih i znanstvenih serijskih publikacija do kartografskog gradiva. Njegova publicistička djelatnost će biti prikazana kroz pregled medija u kojima je širokoj javnosti objavljivao svoje spoznaje, a poseban će osvrt biti posvećen njegovoj znanstvenoj djelatnosti.

Lucija BENYOVSKY / *muzejska savjetnica u miru*

Neobjavljeni Dnevnik Eugena Kumičića (6.-10. travnja 1941.)

U izlaganju će biti riječi o dosad nepoznatom i neobjavljenom rukopisu *Dnevnik Eugena Kumičića* (6.-10. travnja 1941.) dobivenom od Eugena Kumičića, unuka književnika Eugena Kumičića. Dnevnik je suvremeno svjedočanstvo o razdoblju početka Drugoga svjetskog rata do osnivanja Nezavisne Države Hrvatske.

Marijan BULJAN / *doktorand Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu*

marijanbuljan1@gmail.com

Dalmatinske teme i osobe (s posebnim osvrtom na Split i Splitskane) u djelima Ljube Bobana

Radovi Ljube Bobana nezaobilazni su prilikom proučavanja hrvatske političke povijesti između dvaju svjetskih ratova. Iako je svo-

jim radovima možda manje pozornosti posvetio lokalnoj splitskoj i solinskoj, odnosno regionalnoj dalmatinskoj povijesti u odnosu na zbivanja na glavnoj političkoj sceni, to nipošto ne znači da se oni mogu zanemariti. Dapače, upravo je Boban svojim radovima prvi ponudio nove interpretacije pojedinih uvriježenih mišljenja, primjerice dao je novo svjetlo na zbivanja s bezuspješne konstituirajuće sjednice splitskog općinskog vijeća nakon lokalnih izbora sredinom 1926. ili je kratko obradio dotad neistražene teme, poput djelovanja Hrvatske pučke stranke u Dalmaciji 1920-ih. Boban je određenu pozornost posvetio i istaknutim dalmatinskim političarima, bilo kratkim osvrtom na njihovu ulogu ili detaljnijim proučavanjima preko niza članaka. U vezi s tim, posebno se ističu radovi posvećeni političkim djelovanjima don Frane Bulića i Ante Trumbića.

Cilj je izlaganja prikazati glavne dalmatinske teme i osobe, s posebnim osvrtom na splitsko područje, u djelima Ljube Bobana. Pozornost će se posvetiti razdoblju između Prvog i Drugog svjetskog rata te će se usporediti Bobanovo razmišljanje i zaključci s interpretacijama drugih povjesničara.

Vladimir GEIGER – Marica KARAKAŠ OBRADOV / *Hrvatski institut za povijest u Zagrebu*
geiger@isp.hr / karakas@isp.hr

Ljudski gubitci u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj i žrtve logora Jasenovac u istraživanjima Ljube Bobana

Posljedice Drugog svjetskog rata bila su velika materijalna razaranja, a i ljudski gubitci bili su izrazito veliki. Najveći broj rasprava o ljudskim gubitcima Jugoslavije, i Hrvatske, tijekom Drugog svjetskog rata nije znanstveno utemeljen i ima prepoznatljivu ideološko-promidžbenu podlogu. Ljubo Boban se na početku svog bavljenja pitanjem žrtava u NDH i logora Jasenovac, početkom 1970-ih godina, pišući natuknicu “Ustaše” za *Enciklopediju Jugoslavije*, suočio s cenzurom i manipulacijom brojkama. Potkraj 1980-ih godina svojim mnogobrojnim radovima i istupima, posebice polemikama na

znanstvenim i stručnim skupovima, te u javnosti u tisku, na radiju i televiziji, kasnije objavljenim u *Kontroverzama*, upozoravao je na manipulacije o pitanju ljudskih gubitaka NDH i žrtava logora Jasenovac. U svojim tadašnjim upornim stajalištima protiv zamagljivanja činjenica o pitanju ljudskih gubitaka i megalomanskih brojki žrtava bio je česta meta medijskih napada, ponajprije u srbijanskom tisku. No, napadi i negativne ocjene nastojanja Lj. Bobana u istraživanjima ljudskih gubitaka NDH i žrtava logora Jasenovac i kasnije su redoviti u srbijanskoj historiografiji i publicistici.

Istraživanja, radove i istupe Lj. Bobana o ljudskim gubitcima NDH i žrtava logora Jasenovac potrebno je sagledavati u kontekstu političkog ozračja i stanja u historiografiji u tadašnjoj Hrvatskoj i Jugoslaviji. Naime, u to vrijeme i brojke ljudskih gubitaka NDH i brojke žrtava logora Jasenovac uobičajeno i isključivo su megalomanske i nerealne, što će pokazati kasnija istraživanja, i nedvojbeno potvrditi ispravnost stajališta i nastojanja Lj. Bobana.

* * *

Berislav JANDRIĆ / *znan. savjetnik u miru*
bjandric@isp.hr

Sjećanja iz osobne suradnje s profesorom Ljubom Bobanom

Ljubo Boban jedan je od rijetkih povjesničara koji je svojim istraživanjem tabu tema, kojih je do tada bilo napretek, probio led, pri čemu je centar njegovih interesa bila politička i diplomatska povijest Hrvatske. Radeći godinama po domaćim i stranim, naročito britanskim, arhivima, postao je vrhunski stručnjak i poznavalac arhivske građe koja se odnosila na britansko-hrvatske odnose. Bavio se i problemima hrvatskih granica te bio član Državne komisije za granice Vlade Republike Hrvatske i predsjednik ekspertne komisije za identifikaciju granice između Hrvatske i Slovenije.

Uvijek je bio spreman na kritike, bez obzira s koje strane dolazile. Nije se bojao ulaziti u žestoke polemike, bez obzira na dnevno-politič-

ke događaje ili vladajuće strukture. Svojim beskompromisnim stajalištima ostavio je dubok trag na generacije povjesničara koji nisu bili u službi politike ni osobne promocije i materijalnih beneficija, nego su svoje tvrdnje i stajališta pronalazili i dokazivali na temelju relevantne i kritički obrađene arhivske građe. Svoje golemo iskustvo Boban je nesebično prenosio na studente i doktorande. Gotovo je nemoguće opisati koliki su se vidici otvarali, dobivale ideje, analizirali problemi, zacrtavali putokazi, postavljali budući znanstveni projekti.

Akademik Ljubo Boban nije mi bio samo profesor tijekom studija jednopredmetne povijesti na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, nego mi je bio i mentor na magistarskom i doktorskom studiju. Nažalost, umro je prije obrane moga doktorata.

Branimir JANKOVIĆ / *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*
bjankovi@ffzg.hr

Suvremena hrvatska historiografija kao istraživački problem

Nijedno povijesno razdoblje nije tako podložno kontinuiranom periodizacijskom pomicanju kao suvremena povijest. Gotovo sa svakom novom generacijom istraživača suvremena povijest doživljava novi vremenski pomak. Dok je za Ljubu Bobana ona u prvi mah značila međuratno razdoblje i Drugi svjetski rat, za kasnije povjesničare to je uključivalo i poslijeratni jugoslavenski socijalizam. Najnovijim generacijama povjesničara socijalizmu se pridružuju i 1990-e, međutim još uvijek ne i 2000-e godine. Ista dinamika suvremene povijesti vrijedi i za bavljene suvremenom hrvatskom historiografijom.

Pored postojećeg istraživačkog interesa za hrvatsku historiografiju u socijalističkoj Jugoslaviji i, u određenoj mjeri, u 1990-im godinama, posebno se izazovnim čini zasnivanje istraživanja hrvatske historiografije 2000-ih godina, a osobito recentne historiografije. S obzirom na to, u izlaganju će me ponajviše zanimati što sve može činiti istraživačko područje najnovije hrvatske historiografije te, u

sklopu toga, je li moguće identificirati procese koji su nama suvremenicima više ili manje (ne)primjetni.

* * *

Mario JAREB / *Hrvatski institut za povijest u Zagrebu*
m_jareb@yahoo.com

Hrvatska 1945. Bogdana Radice

Stvarnost nove Titove Jugoslavije kakvu je zatekao po dolasku u Beograd u travnju 1945. nekadašnji jugoslavenski kraljevski diplomat, publicist i aktivist u Sjedinjenim Američkim Državama Bogdan Radica bila je suprotna onome što je zamišljao kada je u godinama koje su prethodile pred javnošću savezničkih zemalja promicao Titov partizanski pokret. Idealizirajući partizanski pokret i njegovu borbu, očekivao je ostvarenje ravnopravne federativne Jugoslavije čija će uspostava istodobno riješiti hrvatsko pitanje i donijeti istinsko oslobođenje hrvatskoga naroda.

Iako je dolaskom u Beograd formalno bio na visokoj dužnosti u strukturi nove vlasti, Radica je ipak ubrzo uvidio da je prvenstveni cilj Komunističke partije Jugoslavije uspostava partijskoga monopola i preobrazba obnovljene jugoslavenske države u totalitarnu diktaturu. Istodobno je uvidio da se ne može govoriti ni o zadovoljavajućem rješenju nacionalnog pitanja, pa ni hrvatskoga pitanja. Mjesecima je kao neposredni svjedok promatrao stvarnost nove Jugoslavije, da bi je naposljetku razočaran ostavio. O onome što je proživio tijekom boravka u Jugoslaviji 1945. godine ostavio je dnevničke zapise, a već 1946. objavio je i dva opširna članka u kojima se osvrnuo na to razdoblje svojega života. Dnevnički zapisi i članci zanimljivo su i vrijedno svjedočenje i razmišljanja o netom proživljenom i o sumornoj stvarnosti obnovljene jugoslavenske države. Godine 1974. ti su Radičini tekstovi objavljeni u emigraciji kao knjiga u nizu Knjižnice Hrvatske revije pod naslovom *Hrvatska 1945*, a nešto od toga uvrstio je godine 1984. i u drugu knjigu svojih sjećanja *Živjeti nedoživjeti*.

Željko KARLAULA

karaula1980@gmail.com

Hrvatska seljačka zaštita u historiografskom opusu Ljube Bobana – problemi istraživanja i interpretacije

U radu se na osnovu literature te novina kritički preispituje prikaz djelovanja i aktivnosti Hrvatske seljačke zaštite (HSZ), paravojne organizacije Hrvatske seljačke stranke u razdoblju između 1936. i 1941., te kako je ona prikazana u povijesnim djelima Ljube Bobana o povijesti HSS-a. Iako Boban u svojim djelima nije značajnu pozornost posvetio HSZ-u, u cjelokupnoj povijesti HSS-a između dva svjetska rata nije ju mogao zaobići. U referatu se propituje zašto je Hrvatska seljačka zaštita na neki način zanemarena u Bobanovom historiografskom opusu i koje su implikacije tog zanemarivanja u Bobanovom povijesnom sagledavanju politike HSS-a i Vlatka Mačeka u vrijeme vladavine Namjesništva, posebno od stvaranja Banovine Hrvatske kada HSZ postaje značajan čimbenik u političkom životu zemlje koga više nije bilo moguće zanemariti.

Hrvoje KLASIĆ / *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*

hklasic@ffzg.hr

Svjedoci vremena kao historiografski izvor

U izlaganju će se prikazati mogućnosti ali i problemi koje u proučavanju suvremene povijesti predstavlja intervjuiranje svjedoka vremena. Izlaganje se najvećim dijelom temelji na vlastitim istraživanjima autora prilikom izrade magistarskog i doktorskog rada te prilikom snimanja dokumentarne serije *Hrvatsko proljeće*.

Mira KOLAR-DIMITRIJEVIĆ / red. prof. u miru

mira.kolar@zg.t-com.hr

Moje sjećanje na rad akademika Ljube Bobana

Izlaganje će biti nešto prošireno mišljenje o Ljubi Bobanu, koje sam zajedno s dr. Marijanom Matickom izrazila u uvodu našeg zajedničkog članka u *Spomenici Ljube Bobana* 1996. godine. Boban je bio „apsolutni kralj“ hrvatske historiografije od 1971. do 1994., dakle u vremenu kada sam s njim bila u poslovnim odnosima, bilo kao povjesničar međuratnog razdoblja, bilo kao rukovodilac OOUR-a za znanstvena istraživanja, bilo kao član Matične komisije za područje povijesnih znanosti Zajednice hrvatskih sveučilišta od 1980. do 1988. godine. Boban je svoj neprikosnoveni položaj stekao radom, znanjem i upornošću s kojom je realizirao svoje ideje.

U sjećanjima ću dati i osvrt na kontakte Ljube Bobana s Institutom za historiju radničkog pokreta i usmjeravanje istraživanja u tom institutu prema suvremenoj povijesti i interdisciplinarnom postupku. Bez Bobana nije se moglo ništa organizirati na polju povijesti radničkog pokreta i bio je tu vrlo aktivan sve do 1990. te je koordinirao suradnju Instituta za radnički pokret s Institutom za hrvatsku povijest Sveučilišta u Zagrebu.

Bobanovo stanovište bilo je da znanstveni rad mora ići paralelno i istovremeno s nastavom, što je dokazivao vlastitim primjerom; no u želji da sve istraži, analizira i obradi sam, zanemario je vlastito zdravlje. Uvijek je bio sklon objašnjavanju i diskusiji pa i pomirenju, što mu daje karakteristike vrlo razumnog ali i borbenog sugovornika kojemu je prvenstveno ležao na duši interes Hrvatske što je dokazao obradom najproblematičnijih tema koje su drugi izbjegavali.

Petar KORUNIĆ / red. prof. u miru
petar.korunic@gmail.com

Sjećanja o prof. Ljubi Bobanu i Odsjeku za povijest Filozofskog fakulteta u Zagrebu

O profesoru Ljubi Bobanu i Odsjeku za povijest valja napisati posebnu studiju. Njega sam slušao tijekom studija povijesti. Bio je vrstan predavač, veoma dinamičan i polemičan te uvijek aktualan. Dobro sam ga upoznao nakon što sam došao za asistenta na Odsjeku za povijest. Bio je izuzetno predan ne samo nastavi, već prije svega radu i organizaciji tog Odsjeka uopće, ali i Instituta za hrvatsku povijest pri Odsjeku. Ulagao je silnu energiju kako u uspjeh i organizaciju Odsjeka tako i Instituta. Podjednako su mu bili važni. Pritom je iskazivao veliko znanje i sposobnost da nas upozna sa svim normama i zakonima i propisima za uspjeh organizacije tih institucija. Njegovo je načelo bilo: predanost radu (na području nastave i znanosti) i strogo pridržavanje ključnih zakonskih i normativnih načela i propisa koja vrijede za sve članove Odsjeka i Instituta. Isticao je: samo se tako može postići i održati pravednost, samo se tako može izbjeći nepravdu i pogrešne korake na Odsjeku koji bi poremetili međusobne odnose zaposlenika.

Stjepan MATKOVIĆ / Hrvatski institut za povijest u Zagrebu
matkovic@isp.hr

Ljubo Boban i Institut za historiju radničkog pokreta

Izlagač na temelju gradiva Instituta za historiju radničkog pokreta pokušava rekonstruirati odnos dr. Ljube Bobana s tom ustanovom u kontekstu širih zbivanja na području historiografije i političkog nadzora nad njom u drugoj polovici 1960-ih godina i na početku 1970-ih. U tom je razdoblju dr. Boban bio član posebne Komisije koja se bavila izradom novog plana institutskog znanstvenog odjela, što je neophodno sagledavati u kontekstu prethodne smjene dr.

Tuđmana s položaja direktora Instituta. Kasnije je imenovan i za člana Znanstvenog vijeća Instituta, pri čemu je zagovarao njegovu znanstveno-istraživačku preorijentaciju.

* * *

Josip MIHALJEVIĆ / *Hrvatski institut za povijest u Zagrebu*
josip.mihaljevic@isp.hr

Povjesničarsko razbijanje dogmi u partijskoj državi – slučaj Ljube Bobana 1964.

Ljubo Boban u povijesti hrvatske historiografije ostao je upamćen kao objektivan znanstvenik koji se za čitava svoga znanstvenog djelovanja držao temeljnih postulata povjesničarske struke, kao tvrd polemičar koji se nije libio razbijati ustaljene historiografske, ali i ne-historiografske narative bez obzira što to često nije bilo oportuno. Njegovo prvo značajnije „razbijanje“ ustaljenih povijesnih dogmi dogodilo se u proljeće 1964. kada je na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu obranio disertaciju čija je tema bila sporazum između Dragiše Cvetkovića i Vladka Mačeka o rješavanju hrvatskog nacionalnog pitanja u monarhističkoj Jugoslaviji. U tadašnjoj Socijalističkoj Federativnoj Republici Jugoslaviji, kao jedan od brojnih povijesnih narativa, postojao je i onaj koji je politiku Hrvatske seljačke stranke predstavljao u potpuno negativnom svjetlu i koji je sporazum Cvetković-Maček definirao kao dogovor srpske i hrvatske buržoazije postignut na štetu po radnike i seljake. U svojoj disertaciji Boban je objavio mnoge nove dokumente koji su jasno pokazivali da su dotadašnje ocjene bile paušalne, a da se zapravo radilo o stvarnom nastojanju da se hrvatsko nacionalno pitanje riješi u jugoslavenskom okviru.

U izlaganju će se prikazati kako je Boban u ovom slučaju svojim mudrim postupcima, prvenstveno obraćajući se Vladimiru Bakariću, najvišem političkom autoritetu u tadašnjoj Socijalističkoj Republici Hrvatskoj, uspio razbiti dotad prevladavajući narativ o sporazumu Cvetković-Maček, očuvati svoj znanstveni legitimitet, a ujedno ostati politički nesankcioniran. Temelj izlaganja je dosad ne-

objavljen transkript Bobanovog razgovora s Bakarićem koji se čuva u Hrvatskom državnom arhivu u Zagrebu.

Franko MIROŠEVIĆ / *znan. savjetnik u miru*
frankomirosevic@net.hr

Uspomene na Ljubu Bobana

U izlaganju ću opisati svoj rad s Ljubom Bobanom na izradi atlasa *Hrvatske granice* i knjige *Tomo Jančiković – HSS između zapadnih saveznika i jugoslavenskih komunista*. To je bila njegova posljednja knjiga koju nije uspio do kraja dovršiti, ali je to onda uradila njegova supruga Branka. Pune dvije i pol godine radili smo na navedenim knjigama. Skoro smo svaki dan bili zajedno, obično je dolazio usput kad je trebao ići u Akademiju.

Drago ROKSANDIĆ / *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*
droksand@ffzg.hr

Drugi svjetski rat u hrvatskoj povijesti “kratkoga 20. stoljeća” (1918. – 1990/1991.) i koncept „vergangene Zukunft“

„Kratko 20. stoljeće“ u hrvatskoj povijesti markirano je s tri ratne cezure (1914.–1918., 1941.–1945. i 1991.–1995.). Njihove su civilizacijske cijene vrlo različite i u sva tri slučaja su uvelike sporne jer su sporne i percepcije tih ratova kako u hrvatskome kolektivnom pamćenju, tako i u pluraliziranim „režimima historiciteta“. Oni ne prestaju na različite načine međusobno konvergirati i/ili divergirati u procesima trajanja i promjena u hrvatskoj povijesti. Pritom su kako trajanja tako i promjene mišljeni u različitim *Erfahrungsräume* kao i *Erwartungshorizonte*. Ključ je tih razlikovnosti manje u epohalnim svjetonazorskim, vrijednosnim orijentirima, a više u mnogo-

strukostima konfliktnih interesa koji konstituiraju hrvatski korpus u „kratkome 20. stoljeću“, kako unutar njega samog tako i u složenim odnosima prema „drugima“. Iako se logika kulture rata bitno razlikuje od logike kulture mira u ovom dijelu Europe, u svakome od spomenuta tri rata, a napose u Drugom svjetskom ratu, od svog početka do svog kraja, konfliktno se razrješuju epohalno definirani problemi u hrvatskoj povijesti. Zato se i može činiti da je Prvi svjetski rat ponovo među nama, da se Drugi svjetski rat „vraća“ ili da Domovinski rat ne „prestaje“. Koliko god bilo moguće (re)legitimirati nerijetko međusobno isključive *Erfahrungsräume* u hrvatskoj ratnoj povijesti 20. stoljeća, mnogo su sporniji *Erwartungshorizonte* jer je svaka budućnost na početku i na kraju rata bila percipirana u konfliktnim perspektivama. Sve su te kontroverze najuočljivije 1941. i 1945. godine. Priopćenjem će se pokušati ponuditi neki mogući pristupi ovoj temi.

Ivica ŠUTE / *Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu*
isute@ffzg.hr

Povjesničar u krupnom planu. Nastupi Ljube Bobana na televiziji 1990-ih godina

Tijekom svoga bogatog znanstveno-istraživačkog i sveučilišnog djelovanja, Ljubo Boban sudjelovao je i u mnogim radijskim i TV emisijama. Osobito je dojmljiv njegov javni angažman na brojnim tribinama, podružnicama društava, kao i na čitavome nizu javnih predavanja ranih 90-ih godina prošloga stoljeća. Upravo će u to vrijeme, s obzirom na okolnosti rata i raspada jugoslavenske države biti snažno angažiran u nastupima na televiziji, gdje je kroz čitav niz razgovora objašnjavao tada aktualna pitanja iz suvremene hrvatske povijesti. Naglasak je bio stavljen na pitanje granica, budući da je u to doba bio član Državne komisije za utvrđivanje granica Republike Hrvatske. Nastupajući na televiziji, Boban je u više navrata imao prilike hrvatskom gledateljstvu predstaviti svoje dotadašnje spo-

znaje glede povijesnih aspekata nastajanja hrvatskih granica te na temeljit, jezgrovit, znanstveno utemeljen i razumljiv način približiti i objasniti složenu povijesnu problematiku hrvatskoj javnosti.

* * *

Tihomir ZOVKO / Sveučilište u Mostaru, Bosna i Hercegovina
tihomir.zovko@hotmail.com

Stajališta Ljube Bobana prema Dominiku Mandiću u svjetlu novih dokumenata iz Mandićeve ostavštine

Ljubo Boban identificirao je Dominika Mandića kao jednoga od informatora izbjegličke vlade iz Rima. Mandić je održavao brojne kontakte s pripadnicima različitih društvenih struktura u NDH te je na osnovu njihovih informacija bio dobro informiran o zbivanjima u domovini. Iz Mandićeve ostavštine vidljivi su dokumenti koji govore da je on saznanja dobivena od izbjegličke vlade prosljeđivao vodećim ljudima HSS-a u NDH. Nije skrivao te kontakte i pomagao je članovima njihovih obitelji da napuste NDH. Mandićev stav bio je jasan i trebalo je učiniti sve da se spasi narod od uništenja i da Hrvati moraju promijeniti stranu u ratu. On je već 1940. godine upozoravao da je pitanje pobjednika još daleko i da treba biti oprezan jer su u Rimu uvjereni u pobjedu saveznika.

Mandićeva korespondencija je opširna i stalno se provlači misao o završetku rata da tada treba učiniti sve kako bi se narod sačuvao. Dokumenti koji su sada dostupni (1939.–1973.) daju novo svjetlo na događaje iz vremena 1941.–1945. i njegove poglede na rješenje hrvatskog pitanja.

Ljubo Boban i istraživanje suvremene povijesti
(Zagreb, 27. XI. 2015.)

Raspored rada i sažetci izlaganja

Nakladnici

Hrvatski nacionalni odbor za povijesne znanosti
Opatička 10, HR - 10 000 Zagreb

Društvo za hrvatsku povjesnicu
Opatička 10, HR - 10 000 Zagreb

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu
Ivana Lučića 3, HR - 10 000 Zagreb

Za nakladnike

prof. dr. sc. Damir AGIČIĆ
prof. dr. sc. Željko HOLJEVAC
prof. dr. sc. Vlatko PREVIŠIĆ

Grafičko oblikovanje i računalni slog
Marko MARAKOVIĆ, FF-press, Zagreb

Naklada

50 primjeraka

Tisak

xxxxx, Zagreb, studeni 2015.

Portal HNOPZ-a

<https://sites.google.com/site/hrvatskinacionalni odbor/>

Urednik

dr. sc. Gordan RAVANČIĆ

© Hrvatski nacionalni odbor za povijesne znanosti, Zagreb 2015.

hнопz@gmail.com